

Nr 916

Av herr Martinsson m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 145, med förslag till lag om ändrad lydelse av 33 och 87 §§ barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97).

(Lika lydande med motion nr 757 i Första kammaren)

I proposition 145 har Kungl. Maj:t framlagt förslag till ändring av barnavårdslagen med den innebörd att patrullerande polismän ges möjlighet — om sannolika skäl föreligger för att barnavårdsnämnden bör ingripa med förebyggande åtgärder eller samhällsvård beträffande en person under 21 år — att ta denne i förvar, därest han vägrar att lämna uppgift om sin identitet eller om det kan förmodas att hans uppgift därom är oriktig.

Förslaget i propositionen grundar sig på en framställning från socialstyrelsen om att polismyndighet skulle erhålla befogenhet att under vissa angivna omständigheter omhänderta och till föräldrar eller annan fostrare överantvarada underårig, som ej fyllt 18 år. Över denna framställning har yttrande inhämtats från bl. a. vissa länsstyrelser, polisorganisationer och kommunförbunden. Bland de remissinstanser som avstyrkt lagändringen märks Svenska stadsförbundet, Svenska barnpsykiatriska föreningen och Stockholms stads barnavårdsnämnd. Märkligt nog har remissyttrande ej inhämtats från ungdomens egna organisationer.

Enligt Svenska barnpsykiatriska föreningen är det en mycket viktig fråga om inte redan befintliga anordningar är tillräckliga, om de upprustas och får en ärlig chans att göra ett fullgott arbete. Det kan allvarligt betvivlas, säger föreningen, om det skulle finnas några raggjarproblem, därest polis och barnavårdsnämnder var väl utrustade. Det är mycket viktigt att ungdomarna upplever fasthet och konsekvens men också oerhört viktigt för deras utveckling till mogna och ansvarsmedvetna människor att deras personliga integritet och självständighet respekteras och uppmuntras.

Det är obestridligt att de ungdomsproblem som aktualiseras i framställningen är av allvarlig natur och måste anses vara angelägna att komma till rätta med. Redan i dagens läge medges emellertid polisen — enligt polisinstruktionen — att »upplysa, förmana och anmana» ungdomar. Barnavårdens egna organ bedriver, särskilt i de större städerna, en uppsökande verksamhet, vilken det är angeläget att förstärka och utbygga. De åtgärder som är behövliga i detta sammanhang bör syfta till en social mognadsprocess. Kommunerna har även ett stort ansvar i fråga om bl. a. bostadsförsörjning och stöd till ungdomens föreningsliv.

En mycket allvarlig invändning är, såsom bl. a. Stockholms stads barnavårdsnämnd framhåller, att den föreslagna ändringen av lagrummet ökar rättssäkerheten för den enskilde. Förslaget strider i detta avseende helt mot barnavårdslagens anda i övrigt, där rättssäkerheten tillmäts avgörande betydelse. Åtgärderna kommer även att kunna drabba personer som kommit ut i förvärvslivet och inordnats i samhället. Många av dem kan till och med ha ingått äktenskap och torde knappast kunna räknas till »mycket unga personer», vilka föredragande statsrådet anser kunna utsättas för olika risker vid vistelsen på gator och i en del andra miljöer. Kungl. Maj:t har till och med föreslagit en skärpning av socialstyrelsens förslag i fråga om åldersgränsen. Styrelsen hade föreslagit en gräns om 18 år; föredragande statsrådet har utan motivering höjt denna gräns till 21 år, trots att flera av de remissinstanser som över huvud tillstyrkt lagändringen föreslagit en sänkning till 16 år. Det måste betraktas som märkligt att en här angiven åtgärd ges denna räckvidd, samtidigt som strävandena i andra sammanhang går ut på att aktivisera ungdomar i samhällslivet, t. ex. genom en sänkning av rösträttsåldern.

Även i andra hänseenden är förslaget behäftat med brister. Sålunda anges i propositionen att anmälan om åtgärd, som avses med den nya bestämmelsen, ofördröjligen skall göras till barnavårdsnämnden. Detta innebär att för varje ärende — således även gällande de personer som på polisstationen kan bevisa att de uppgivit sin rätta identitet — skall barnavårdsnämnden, enligt § 14 barnavårdslagen, utan dröjsmål inleda en erforderlig utredning, vilken skall åsyfta att allsidigt klarlägga de omständigheter, som är av betydelse för ärendets bedömning. Den nya bestämmelsen kommer att medföra en ökad arbetsbelastning för barnavårdsnämnderna utan att några positiva åtgärder kan vinnas för de unga.

Det kommer genom det föreslagna tillägget till barnavårdslagen att ligga i den enskilde polismannens hand att avgöra om det föreligger sannolika skäl för barnavårdsnämnd att ingripa. Han skall vidare avgöra om de uppgifter, som den påträffade lämnar, är riktiga eller inte. Polismannen kommer härigenom att ställas inför synnerligen besvärliga avvägningsproblem, vars lösande inte torde komma att underlättas av de utvidgade befogenheterna för polismakten. Såsom bl. a. Svenska barnpsykiatriska föreningen framhåller kan detta leda till försämrade relationer till polisen och även till samhället i dess helhet från ungdomens sida.

Statsrådet har i ytterligare ett avseende skärpt socialstyrelsens förslag, vilket går ut på att för stunden avlägsna den unge från den miljö han sökt sig till. I propositionen föreslås däremot ett regelrätt polisomhändertagande. Det är en klar brist att det ej anges hur lång tid förvaringen skall få lov att räcka. Det hålles visserligen för troligt att det skall vara möjligt att snarast utröna identiteten hos den som tagits i förvar, varför endast en kortvarig förvaring synes komma i fråga. Å andra sidan är målsättningen

med omhändertagande klart angiven: förvaring skall räcka tills erforderliga uppgifter om namn, ålder, eller bostad utrönats. Det är sannolikt att många ungdomar vägrar uppge sin identitet. Fråga uppkommer då dels hur länge den unge kan kvarhållas, dels om — vid tredska — polisen har rätt att företa kroppsvisitering. Det måste betecknas som allvarliga brister, att de närmare konsekvenserna av lagändringen i dessa två avseenden inte diskuterats i propositionen.

Ytterligare bör framhållas att om den unge kan förete legitimation, saknar polisen möjlighet till ingripande i den aktuella situationen. Om han däremot saknar sådana handlingar eller ej blir trodd på sina uppgifter kan han tas i förvar. Uppfostran till demokrati kan inte befrämjas genom en dylik lagstiftning. Kravet på legitimationsskyldighet gentemot enbart en viss grupp samhällsmedborgare får betecknas som ett högst allvarligt ingripande mot denna grupps rätt att uppehålla sig på gator och andra offentliga platser. Polisingripande mot och ev. bortförande i polisbil av även oförvitliga ungdomar, som inte kunnat förete legitimation, kan inte anses stå i överensstämmelse med den demokratiska grundsyn som i övrigt präglar vårt samhälle.

Med stöd av vad ovan anförts hemställas,

att riksdagen vid behandlingen av propositionen 145 måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om ändring av 33 § barnavårdslagen.

Stockholm den 26 april 1963

<i>Bo Martinsson</i>	<i>Erik Hammarsten</i>	<i>Alf Andersson</i>
<i>Oskar Lindkvist</i>	<i>Ingvar Svanberg</i>	<i>Viola Sandell</i>
<i>Anders Haglund</i>	<i>Elvira Holmberg</i>	<i>Rune Johansson</i> i Norrköping
<i>Elisabet Sjövall</i>	<i>Anna-Lisa</i> <i>Lewén-Eliasson</i>	<i>Tekla Torbrink</i>
<i>Nils Kellgren</i>	<i>Mary Holmqvist</i>	<i>Nancy Eriksson</i>
<i>Anna-Greta Skantz</i>	<i>Stig Alemyr</i>	<i>Gördis Hörnlund</i>
<i>Rune Carlstein</i>	<i>Bror E. Nyström</i>	<i>Astrid Bergegren</i>